

SYSTÉM OBRANY A MODEL ARMÁDY ČR

Česká republika udržuje dva ucelené kruhy státních rezerv: hmotné a mobilizační.

Hmotné rezervy jsou vytvořeny pro překonání krizových situací a pro zvýšení obranyschopnosti státu. Hlavní komoditní skupiny jsou pohonné hmoty a maziva, potraviny, textilní a chemické suroviny, neželezné kovy a ferroslitiny.

Stávající systém se vyznačuje především značnou mírou setrvačnosti, která působí v negativním, ale zčásti paradoxně i v pozitivním smyslu. Pozitivní je ochota podnikatelských subjektů (zčásti již privatizovaných) pokračovat v plnění ochraňovatelských smluv se Správou rezerv.

Jako negativní hodnotím širokou skladbu položek přetrvávající z minulosti a vysoké skladové stavy některých obtížně prodejných komodit. Mnoho z nich se skladovalo na základě tzv. rozpočtového plánu, který poměrně přesně specifikoval požadavky zapadající do složitého systému fungování ekonomiky za branné pohotovosti státu. V průběhu let se požadavky bývalé Státní plánovací komise neustále zvyšovaly. Tímto způsobem se dospělo až k cílovým stavům hmotných rezerv pro

r. 1995, formulovaným někdy před rokem 1990, které se naštěstí již nepodařilo naplnit. Tím, že ke zrušení rozpočtového plánu jako závazného dokumentu de jure dochází až nyní, se fakticky až dodnes zachovala skladba položek hmotných rezerv z poloviny 80-let. Jsou mezi nimi položky lukrativní, často frekventované při uvolňování nebo zapůjčování (specifický druh pohybu zásob pouze pro systém rezerv), např. pohonné hmoty, obilí. Mnoho položek však nevykazuje kromě povinných obměn v podstatě žádný pohyb, není po nich poptávka a i když jejich vyčlenění ze seznamu není žádným problémem, odprodej je dlouhodobou záležitostí s dobou trvání nepřímo úměrnou velikosti finanční ztráty.

K zásadní změně může dojít už nyní, ve fázi sestavování krizových plánů, které vlastně bude znamenat frontální přehodnocení mobilizačních úkolů na mikroúrovni; z nich by měly rezultovat nové zdůvodněné požadavky subjektů hospodářské mobilizace na centrální skladování a financování rezerv přesahujících rámec jejich možnosti a působnosti v období mimo krizových situací. Kromě toho bude úkolem ústředních orgánů státní správy případně navýšit tyto požadavky o jakýsi makroekonomický "zájem státu" v rámci svých krizových plánů. Zde je nutné započítat i přímé požadavky ministerstva obrany.

Po projednání těchto požadavků přikročí Správa státních hmotných rezerv (SSHR) ve smyslu zákona o své působnosti k návrhu nové skladby položek hmotných rezerv, kterou předloží ke schválení vládě České republiky. V dalším období pak proběhne přizpůsobení struktury rezerv novým požadavkům, což značně zvýší nároky na komerční činnost SSHR. Vzhledem k růstu potenciálních obchodních partnerů bude široce využíván systém veřejné nabídky a poptávky, který je známý z působnosti podobných státních orgánů ve vyspělých zemích (v tržních podmínkách) a který by do značné míry objektivizoval celý proces obratu rezerv.

Po uplynutí přechodu k tržní ekonomice (někdy po roce 2000) je třeba přenést důraz ze silných rezerv na silnou legislativu - připravovat ekonomiku a obyvatelstvo na krizové situace spíše teoreticky, bez tvorby velkých hmotných zásob (nanejvýše plnit požadavky ministerstva obrany). Spoléhat spíše na dostatečnou nabídku (zásob) subjektů hospodářské mobilizace, která se při krizové situaci pouze usměrňuje žádoucím směrem na základě pravomocí např. příslušných zainteresovaných ministrů. Tento systém bude samozřejmě nesrovnatelně levnější. Předpokládá však určitý stupeň ekonomické úrovně země, projevující se mj. trvalou tendencí k převisu agregátní nabídky nad poptávkou. Nesmíme zapomenout na to, že cestu uvedeným směrem jsme z historického hlediska nastoupili po čtyřicetipěti letech tzv. nedostatkové ekonomiky pouze před malou chvílí.

Několik poznámek k systému **státních mobilizačních rezerv (SMR)**. Řada z výše uvedených podnětů se vztahuje i k tomuto okruhu rezerv. Decentralizace a odpovědnost jednotlivých rezortů zde přetrvává. Na rozdíl od makroekonomického charakteru hmotných rezerv mají mobilizační rezervy spíše mikroekonomický charakter a z hlediska jejich potenciálních spotřebitelů v krizové situaci nejsou univerzální, ale vysoce specifické. Tvorba krizových plánů i zde bude znamenat nutnost zásadního přehodnocení požadavků na zainteresovanost státu a státních prostředků v rámci přípravy na řešení krizových situací hospodářské mobilizace.

Hlavním úkolem je úspěšně a efektivně zvládnout v rámci strukturálních změn proces vyčleňování a odprodeje těch SMR, pro které důvod jejich udržování z technologického či organizačního hlediska již zanikl. Zde je důležité stanovit na úrovni vlády, jak a jestli vůbec mají být tyto procesy nějak centrálně řízeny. Decentralizovaný přístup k tvorbě SMR lze zejména z odborného hlediska akceptovat, horší je to však s procesem vyčleňování a odprodeje kde resortní a podnikový pohled (velmi často tyto rezervy odkoupí jejich ochraňovatel - daný podnikatelský subjekt) znamená nižší efekt z hlediska makroekonomického, než regulace tohoto procesu nezainteresovaným a nezávislým orgánem.

Za důležitou považuji skutečnost, že i SMR budou konečně legislativně zakotveny, a to právně v rámci zákona o působnosti SSHR, který propojuje i systémy rezerv se systémem krizového plánování.

Pokud se jedná o budoucnost, platí zde stejné závěry jako pro hmotné rezervy: v dlouhodobém horizontu postupná konvergence a odstraňování duplicit s civilní obranou, ponechání v SMR pouze vybraných komodit (zejména v oblasti zdravotnictví, dopravy, spojů) a zvládnutí příslušných úkolů spíše na základě legislativy a součinnosti rozhodujících státních orgánů a podnikatelských subjektů při plánování a teoretickém nácviku zásad hospodářské mobilizace, než hromaděním rezerv ve skladech.

Ing. Michal Pešán
(Ministerstvo dopravy ČR)

MOŽNOSTI REZORTU V SYSTÉMU OBRANY STÁTU

§ 3 zákona č. 40/1961 Sb. ukládá zastupitelským sborům, ostatním orgánům státu, hospodářským, společenským a jiným organizacím činit všechna opatření potřebná k zabezpečení nejvyšší obranyschopnosti země. Z tohoto ustanovení vyplývá i povinnost jak pro ministerstvo dopravy, tak i pro všechny orgány a organizace rezortu dopravy zabezpečovat všechny potřebné úkoly na úseku obrany státu.

Každý stát, chce-li mít dobře fungující a prosperující hospodářství jak v době míru, tak za všech krizových situací včetně branné pohotovosti, klade velký význam dopravnímu zabezpečení. K tomu, aby celý rezort dopravy mohl plnit úkoly